

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető czikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Elmélkedések az emberről.

(Vallás-bölcészeti tanulmány: Takó Jánostól.)

(Folytatás.)

Ime, testében ily magasztosnak tünik fel a valódi ember, ha azt vallásbölcészeti szempontból vizsgáljuk. — És ki gondolná, hogy vannak „bölcész” nevet bitorló emberek, a kik, — míg minden lény, még az is, a mely ösztönét követi, hajlammal bír arra, hogy önmagát nagyobbítsa, — arra a gondolatra jönnek, mely szerint az embert a teremtésnek ezen látható remekét saját kezökkel és eszökkel rántásák le az ő nagyságának magas polczáról, — és helyezték az állattal csaknem egy vonalba. — Mert mi egyebet akarnak elérni az anyagelviség emberei, mint azt, hogy az embert az állathoz lealacsonítsák, — akkor a midőn a „természetes tenyésztés” és a létért való küzdelem” elvei után indulva az embert a majomtól származtatják le, állítván, hogy az ember semmi egyéb, mint pusztán a magasabb természeti fejlődés fokára felvergődött állat, s ha meg is engedik, hogy az ember bármely állatnál kitünőbb testi szépséggel és ügyességgel van felruházva, — ezt csak a vaktermészet esetleges adományának tartják, s egyszerűen elvetik ama legigazabb vallásos elvet, hogy az emberi testet a belé lehelt isteni szikra, a lélek, és ennek tehetségei, teszik széppé, magasztossá.

Azonban a materialismus ezen hypothesisének kártyavárát mindannyiszor romba dönti az ember szellemi és erkölcsi tulajdonainak józan megfigyelése, — és kényszeríti a helyesen gondolkodót, hogy egyetértsen Ribáry F.-el, ki „K. Világtörténetének” 2. füz. 43. lapján kétségbevonva Darwin hypothesisét így nyilatkozik: „Az ember, ki éles elméjével a legnehezebb mennyiségtani

föladványokat föloldja, ki a szép tájék, szép festmény, arányos szobor, s a művészet egyéb remekei iránt érzékkel bír, ki az eseményekben az ok- és okozat közt az összefüggést föltaalálja, azon ember mondjuk, ki céljai felé öntudatos akarrattal tör, azon isteni szikra birtokában, mely őt mindenre képessé teszi, az okatlan állattal egy sorban nem állitható.”

Igen, az embert halhatatlan lelkének csak is saját tulajdonát alkotó szellemi tehetségei teszik különleg is oly széppé, s ezek emelik ki az állatok sorából, — ki ha testét tekintve a physikai rendhez tartozik is, — de lelki tehetségeivel az értelmi, szellemi, vallási és erkölcsi világ fönséges magaslatára juthat.

Szellemének értelmi erejénél fogva mindent megismerhet, a mi létezik. Vagyis: a megfigyelés, megfontolás, elvonás, elemzés, összehasonlítás és összetevés fokozatos logikai működései által képes minden tárgyat saját valóságában úgy fogni fel, a mint az tárgyilag létezik. Értelmiségénél fogva mindenben a valót, az igazat keresi, s a mily mértékben ezt föltaalálta, épen oly mértékben növekedik az ő boldogsága is. Nihil est menti veritatis luce dulcius“ Azért a mit csak érzi szervei fölfoghatnak azt gondolkodó lelke önselekvőleg — mint nyert anyagot — az értelem törvényei szerint föloldozza, annak eredetét, okát miségét, hasznát, célját okszerűen vizsgálja és saját hasznára, üdvére fordítja. — Az ember, mint az anyagi és szellemi világ összerű egysége, a létező tárgyakban is az egységet keresi, meghatározza azokban az állandót, lényegest, a változót, esetékest, s ezek szerint becslüli a létezők értékét. — Tudományszomját követve

ellesi a természet titkos működéseit, s azokat, mint valóságot és szépséget felfogva művészi tehetséggel utánozza; — eltanulja a nagy mindenséget mozgó törvényeket, s ezek által előidézett tüneményeket. Fölhasználja a gőz erejét, hogy szélsébséggel beutazhassa a földtekét; a villany czélszerű felhasználásával gondolatainak szárnyat kölcsönöz; a delej vonzerejével megfékezi a villám pusztító tüzét; a tudomány elvei szerint rendezi a földet, hogy életét tűrhetőbbé tegye; magának családot, társadalmat, hazát alkot, hogy egyesült erővel a közös békét fentartva a jólétet és üdvöt ezereknek biztosítja; természeti, erkölcsi és szellemi szükségéhez mérten intézményeket létesít, melyek által az önzés alacsony légköréből kiemelkedve a közjó szent oltárára áldozatokat rak le.

Eszének emlékező tehetségevel megjeleníti a multat, s a mult idők nagy eseményeit megvizsgálja az oksági törvények szerint, azokból okszerű következtetéseket vonva s a jelen eseményeivel összehasonlítva következtet a jövőre, vagyis a mult és a jelen összevetéséből megjeleníti, szemléli a jövőt. Sőt még itt sem állapodik meg, hanem a világtörténetek folyása és következményeiből felismerve a titokteljesen, de bölcsen működő isteni gondviselést, magáról az élő, igaz Istenről s magasztos tulajdonairól fogalmakat alkot, és így eszményi világát megteremtve e földi élet keskeny határát átlépi s le bensőbbben egyesül a végtelen Valóval, hogy magasztos céljának elérésében segélyül hívja őt, kitől a halhatatlanság, erény, igazság, jog és kötelesség főnséges eszméi származnak.

Igy működik az emberi szellem! Igy kutatja minden tárgyilagosan létezőben a valót, a hasznot és igazat. Ezért mondá a mult századnak egy nagy szelleme: „Ha az embert megfosztjátok értelmétől, akkor az nem egyéb, mint az állatvilág trónfosztott királya; ha megfosztjátok értelmét, de megvonjátok tőle az igazság ajándokát, akkor egy ép oly mély, mint végtelen sirt ástok neki.“ — Ezért írta a királyi lantos is: „Kevéssé tetted őt.“ Uram! „kisebbé az angyaloknál, dicőséggelel és tisztelettel koronáztad meg őt, és kezeid alkotmányai fölé emelted őt.“ —

(Vége köv.)

Gyermekeink és a divat.

(Folytatás).

Nagyon csalogdik, ki azt hiszi, hogy édes magyar hazánkban a divat csak a ruházat terén tett hódításokat, oh nem, az utóbbi két évtized alatt befészkelte az magát a nevelés körébe is. Avagy nem nevezhetjük divatos nevelésnek a módosabb és előkelőbb családok nevelési rendszerét? Hát nem a divatnak hódoltak és hódolnak ma is egyes családok akkor, midőn gyermekeiket német- és franciaországi nevelőnők- és nevelőkre bízták és bízzák, legtöbhnnyire csak azon okból, mert A-nak is van annyi jövedelme mint B-nek, ő se akar elmaradni a világtól; ő is tarthat és fizethet egy olyan külföldi madamet, mint a milyent B. ur tart és fizet. Azt pedig nem gondolja meg sem A. sem B., hogy az ő drágán fizetett madame-ja hol és minő viszonyok között tanulta meg a nevelőnői szép mesterséget, hisz minek való volna még azzal is foglalkozni, hogy a madame hol, hogyan és mit tanult; elég jól van a tudakozó-intézet tulajdonosától ajánlva; a kisasszonykák pedig már dadognak németül, galagyolnak francziául, két-három darabot a zonográn begépeltek, gyönggyel, selyemmel himzenek (igaz, hogy harisnyát még nem tudnak kötni, de az se baj, van elég a boltban!); szóval: borzasztó a haladás egy év alatt, s így A. és B. urnak semmi egyéb teendője nincs, mint fizetni havonkint az 50—60 forintot, s ha kedvet akar a nagysámnak szerezni, hozat időnkint hol innen, hol onnan meglepetés gyanánt egy-egy kis ajándékot.

Hogy milyen magyar-érelmű anyák, háztartó gazdasszonyok és jellem — szilárd nők lesznek az így nevelt leányokból, azt bebizonyították már számtalan esetben a példák.

Hála Istennek, újabb időben az emlitem-féle divatos nevelési rendszer fénykora kezd homályosodni, az előkelőbb és vagyonosabb családok sem tartják méltóságukon alulinak azt, ha gyermekeik a nép fiaival és leányaival egy padon ülve tanulják meg azt, hogy a liba nem emlős állat, a majom nem tojás által szaporodik, s az ökörtivalat a szántás bevégezése után nem lehet megfejni.

Nehogy azt gondolja valaki, hogy utóbbi megjegyzéseim légből merített holmik; szomorú igazságok azok, nem máshonnan, mint a bonne-nevelészet teréről gyűjtve.

De hagyjuk az e nemű ezer meg ezer-féle szomorú tapasztalatok előszámlálását, s örvendve a divatos nevelés hanyatlásán, ügyekezünk tehetségünkhöz képest a veszélyes ellenség legyőzésében minél nagyobb mérvben közreműködni.

Érintve röviden a divatos nevelési rendszert, engedje meg a t. olvasó, hogy szólhassak az annál nagyobb mérvben harapodzó divatos ruházokodásról, úgy gyermekeinket, mint a fejlődő és már fejlett mindkét nembeli ifjúságot illetőleg, s a mennyire tehetségem engedi, kimutatva annak különböző tekintetek szerinti

káros voltát, jelöljem meg — bár némileg — az eszközöket is, melyeknek segítségével ezen ép oly ragályos, mint veszélyes nyavalyát, mely mint pestis emésztí az emberiséget, emésztí nemzetünk erkölcsi és anyagi erejét, — fékezni s a lehetőségig kiirtani lehetne.

Hogy mily rohamosan terjedt és terjed korunkban az emberiség legveszedelmesebb rákfenéje — a divat — azt hiszem mindenki tudja.

Ha volna azonban valaki, a ki nem bir fogalmával eme veszedelmes ragály terjedésének, menjen csak egy nagyobbacska városba (akár kisebbbe is), nézze meg a sárga csokros cipőkben, fehér tollas zöld kalapokban, majomszerű tarkánál tarkább, de czélszerűtlennél czélszerűtlenebb öltözetekben kezükben gombos végű pálczával karukon, plaiddel vagy überzieherrel sétáló urficskákat, vagy tekintse meg a térden felül érő, bársony, selyem, rikitó színű szalagokkal diszitett, arany ékszerekkel ékített (persze a kis mamáéval, ha azok ugyan a zálogházban nem kerültek francziául tanulni) ruhába bujtattott, prés közű szoritott, meztelen karu nyakú és majdnem egészen fedetlen hagyott mellű kisebb és nagyobb kisasszonykákat, s azonnal teljes magavalóságában látandja azt, miről ezelőtt vagy kevés, vagy épen semmi fogalma sem volt.

Lássuk már most mily kártékony befolyással van a — nemcsak a művelt, hanem az alsó osztálynál is elterjedt és terjedő — e nemű divat először gyermekeink vallás-erkölcsi életére, másodsor testi fejlődésére nézve.

1. A vallás-erkölcsi életre nézve. Tudvalevő dolog az, hogy a külső behatások mily nagymérvű változásokat idéznek elő belsőkben, s ha meggondoljuk, hogy a húság, a divat ezen alvilági szülöttje mily sok bűnnek veti meg alapját, csakhamar átlátjuk azt is, miért lesznek leányaink kényesekké, nagyravágyókká, szemérmetlenekké, felfuvalkodottakká, másokat lenézőkké; miért törekszenek külsőleg szépekké, tetszetősökké, kiválókká, hódítókká lenni a helyett, hogy elméjüket képeznék, szíveiket nemesítsék; azért t. i. mert a fényűzés s a divat szülte vágyak kielégíthetlenné, s azoknak eléréseért képesek levettek a tisztá egyszerűséget, az erény ragyogó palástját, s felöltöni helyette a bűn cifra takaróját, mely számtalan esetben titkos uton, a legdrágább áron, az erény árán vásároltatik meg.

Mily jól áll amaz a legujabb divat szerint készült — ruha leányoman, milyen csinos a kalapja, mily szép a kendője, mily fényesen csillog gyémántos gyűrűje, karperecze, függője stb. s ezt mind ő szerezte — dicsekszik az anya — de ha tudná, hogy azok leánya erényének, becsületének s jövő szerencséjének veszélyeztetésével fenyegetnek, nem legeltetné oly kedvteléssel rajtuk szeméit, hanem letépné és megsemmisítené azokat, mint okozóit leánya erkölcsi megsemmisülésének — halálának.

Hátha még tekintetbe vesszük azt, hogy a szokás második természetűé válik, vajjon mit tapasztalunk? Nem jövünk-e azon meggyőződésre, hogy a divat is természetűé válik gyermekeinknek? A leány kiskorában hozzászokván a divatos cifrázkodáshoz, e tekintetben egész életében rabbá, a divat rabjává, s egyuttal számtalan erkölcsi és társadalmi hibák, mondhatni bűnök, tanyájává lesz.

De egyuttal elvonja a cifrázkodás a divat rabját sok olyan dologtól, mely lelkének s egyuttal testének a legszükségesebb táplálékot szolgáltatná.

Nem kerüli-e akárhány leányka és leány, sőt asszony is a templomot, nem vonja-e akárhány vissza magát a tisztességes társaságoktól és ártatlan örömeiktől csak azért, mivel — saját ferde nézete szerint — nincs neki olyan ruhája, melyben a nyilvánosság előtt megjelenesse!?

Nem foszt-e meg akárhány hajadont a fényűzés utáni rajongás szerencséjétől? De igen, hisz csak a divatos fényűzésnek köszönhetjük agglégényeink számanak szaporodását!

Ily, s ezekhez hasonló számtalan káros befolyást gyakorol a divat leányainkra; de nem tapasztaljuk-e pusztító hatását fiaink erkölcsi életében is?

Valamint a leány, ugy a cifra ruhás fiu is nem tántorodik-e el a békés megférés utjáról, nem ébred-e fel lelkében magát a czondra ruhás gyermeknél többre becsülés érzete, a mást lenéző s megvető természet; nem támad-e ebből versengés, gyűlölség, szóval, nem szülhetnek-e számtalan oly hibák, melyek majdnem leküzdhetlen akadályokul állanak utunkban akkor, midőn tanítványaink között az egyenlőség és testvériség szép erényének magvát akarjuk elhíteni!?

De még tovább megyek; vajjon azon szalagok, kendők s másnemű vásárfiák, melyeket népünk fiai fiatal leányoknak vásárolnak, miféle pénzből kerülnek elő? Azt hiszem nem tévedek, ha azt mondom, hogy nem máshonnan, mint az édes apám gabonásából titkon kilopott, s hasonló módon — de titoktartás kikötése mellett — Morgenstern zsidónak eladott gabona árából. Ez pedig lopás, mely annál nagyobb mérvűvé válik, minél szebb szalagot, fülbevalót, gyűrűt, vagy kendőt kapott Rózsi Pistától; hisz csak Jancsi is van olyan legény mint Pista; ő is négy ökörrrel szeldeli egy tagban levő nyolcz köblös földjükön a barázdákat, miért ne vehetne ő is olyan vásárfiát Zsuzsikájának, mint a milyent vett Pista Rózsijának?

S azt hiszi, valaki, hogy a divat szülte ezen bűn — a lopás — bár kisebb mértékben nem fordul elő leánygyermekeinknél is? — De igen, hisz tapasztaljuk akárhányszor, hogy a kis leány, ha a zsidóhoz küldik valamiért, egy-két krajczárt eldolg; vásárol annyira, a mennyire marad, s az így apránként megtakarított jobban mondva, lopogatott krajczárokkal vesz a rongyszedő zsidótól olyan szalagot, milyent multkor Sárkány Juczi vett, s ha kérdi az édes anya, honnan került

legyen a pántlikára való pénz, rögtön kész a válasz: „Keresztanyám adta.“

Az édes anya megnyugodva a sült hazugságból álló felelet őszinteségében, szidja Mózes zsidót, hogy szükön mérte a kását meg a cukrot, sőt az ecetes üveget is csak a nyaka aljáig töltötte, de nem vonja őt kérdőre az ily csalásért, pedig megtudhatná a valót; nem kérdezi meg a komámasszonyt sem, sőt nem néz utána, hogy a fészekből a tojást csakugyan a menyét hordja-e el, vagy ellenkezőleg nem vándorol-e néhánéha azok közül egy-egy utcasarkon guggoló, s rongyért, szőszért, tolluért, olcsó arany gyűrűköt, fülbevalókat, szalagokat s ezer meg ezer félet árulgatva kínáló öreg zsidó ládájába?!

(Vége köv.)

T Á R C S A.

Gyümölesoltó Boldogasszony napján.

(Quem terra, pontus etc.)

Kit föld, tenger, csillagvillág
Tisztelem, magasztal és imád,
S ki kormányzó e gépeken:
A Mária ölen pihen

Kitől nap hold és mindenek
Hiven szolgálva függenek:
Őt a malasztal áradó
Leányka méhe hordozó.

Az égi Mester, a kinek
Ujján világok csüngenek:
Boldog szülő! a kebeled
Szentélyiben talált helyet.

Boldog! kit Ég köszöntete
És a szentlélek illete:
S kinek szűz méhében honolt
Ki a népeknek vágya volt!

Dicsőség neki szüntelen,
Kit szüle a Szeplőtelen;
Atyának s szentléleknek is
Legyen most és örökre dics.
(Csik Somlyó, 1876.)

Imets F. Jákó.

Labruyère a „Személyes érdemről.“

Cs. Rákosi-tól.

(Folytatás).

A személyes érdemről Labruyère így értekezik: vajon ki ne volna — míg a legkiválóbb tehetségek és érdemek mellett is — meggyőződve arról, hogy fölösleges; főleg ha meggondolja, hogy halála után oly világot hagy

hátra, mely elköltözését még nem érzi; s hogy anynyian vannak, kik őt pótolni képesek?

Az emberek legnagyobb részénél csakis a név az, mely valamit ér. Figyeljétek közelről és semmit-jelentőknek, távolról tekintve pedig imponáló egyéneknek fogjátok őket találni.

Bármennyire is meg vagyok győződve, hogy azok, kik különböző hivatalokra megválasztatnak — kiki saját tehetsége és foglalatossága szerint — helyest cselekszenek, még is azt merem állítani, hogy létezik a világon még sok ismert és ismeretlen egyén, kiket nem alkalmaznak, de a kik szintén igen hasznavehetőek volnának. E nézetre bizonyos embereknek pályájukon tett bámulatra méltó előhaladása által jutottam, kik állásukat tisztán a véletlennek köszönik, s kiktől mind e napig valami nagy dolgo: senki nem várt.

Hány kiváló ember — ki jelesebbre volt hivatva — halt már meg, a nélkül, hogy róla csak egy szóval is megemlékeztek volna! és hány él még ma is, kiről mit sem szólnak, sem szólan: nem fognak!

Mi borzasztó fáradságába kerü! azon embernek, kinek magasztalói nincsenek, ki cselszövényekbe bocsátkozni nem akar, ki semminemű társulatnak nem tagja, hanem ki magára áll, s ki ajánlólevelek helyett csakis a legendó érdemekkel rendelkezik — a sötétségéből, melyben él kibontakoznia és azon színvonalra jutnia, melyen a minden érdem nélkül való, de már némi hitellel bíró ember áll!

Alig jut valakinek önmagától eszébe, hogy kivülről más is bírhat érdemekkel, és ez természetes is, mert az emberek sokkal inkább el vannak foglalva önmagukkal, hogysem idejök maradna, másokat megfigyelni és ismerni tanulni. Innen van, hogy az ember nagy érdemek s még nagyobb szerénység mellett is jó sokáig ismeretlen maradhat.

Igen gyakran hiányzik a lángész és nagy tehetség, de gyakran az alkalom is, hogy azokat értékesíthessük: annak kiket amiatt dicsérünk, mit elkövettek másokat meg azért, mit kellő körülmények között megtehettek volna.

Sokkal gyakrabban akadunk tehetségre, egyénekre, kik tehetségükkel élni, vagy kik mások eszét értékesíteni és felhasználni értenek.

Több az eszköz, mint a mesterember, s ezek között több a silány, mint a jeles. Ugyan mit tartanánk oly emberről, ki fűrészelni készül gyaluval s ki fűrészt után kap, hogy gyalulni kezdjen?

Alig létezik kinosabb mesterség (foglalkozás) mint az, midőn az ember magának nagy nevet akar szereztetni, és megtörténik, hogy az élet fonala is megszakadt már, mielőtt az ember művét csak nagyjából is kifaraghatná.

Mi tévő legyen az ember Hegisypussal, ki hivaltalt hajhász?

Vajjon a pénzügynél vagy a katonaságnál kellene-e őt alkalmazni? Mindegy, mivel ez ügyben úgy is csak az érdek dönthet; hiszen ő egyaránt képes a pénzke-

zelésre és számlák kiállítására; ép úgy, mint a fegyverviselésre. Bele találja ő magát mindenbe — mondják barátjai — mi annyit jelent, hogy ép annyi ügyességgel bír az egyikre mint a másikra, vagy máskép, hogy „sem mire sem alkalmas.”

Igy vélekednek azok, kik fiatal korukban csak önmagukkal valának elfoglalva, kik tétlenség és más gyönyörökben romlattak el, — ők ugyanis azt hiszik, hogy eleget tettek már kötelességüknek, ha hasznavehetetlenül vagy nyomorban tengik életüket: az állam pedig tekintse kötelességének számukra állomásokról gondoskodni, vagy őket támogatni. Ők azonban igen ritkán okulnak e fontos leczkén, hogy az embereknek első életüket arra kellene fordítaniok, hogy tanulmány és munka által oda jussanak, hogy az államnak legyen szüksége tanulmányukra, szorgalmukra s hogy szükséges részeit képezve e nagy épületnek legyen saját érdekében kényszerítve boldogságukat megállapítani vagy megjavítani.

Munkálkodnunk kell, hogy valamely hivatalra valóban méltókká lehessünk, a többire aztán ne legyen gondunk, — ez mások dolga!

Kiválni olyasmi által, mi tőlünk és nem másoktól függ, vagy lemondani arról, hogy kitűnjünk, megbecsülhetlen egy elv és kiapadhatlan segédforrás a gyakorlatban, mely hasznára válik egy a gyengének, mint bátornak és szellemű embernek egyaránt; ez tévén őket boldogságuk vagy nyugalomuk urává. De veszélyes dolog ez a nagyokra nézve; a mennyiben udvarukat és még inkább rabszolgaiknak számát kisebbitené; mivel gögjüket, s ezzel együtt tekintetélyüknek nagy részét alább szállítaná — őket pedig csaknem kizárólag, entremetsz-jeikre*) és fogataikra utálná — megfosztván őket azon gyönyörtől is, melyet élveznek, midőn magukat kéretik, ajánlataikat hajhásztatjuk; midőn magukra váratnak avagy tagadólag válaszolnak; mivel az ilyesmi hajlamaikat: balgákat helyezni előtérbe, s az érdemet, ha azt egyszer valahol fölismerték — zavarná; mivel az udvarokból az állomások utáni hajhászásokat, cselszövényeket, a rosz hivatalokat, az alávalóságot, hizelgést, gázságot száműzné, mivel a lármás (felzavart) udvarból, mely tele van fölháborodásokkal és cselszövényekkel, mintegy komikus drámát, sőt tragoédiát alkotna, melyben az (bölcsek) értelmeseek csak a néző közönséget képeznek; mivel az emberek különböző helyzeteit méltósággal, arcuk kifejezését pedig vidámsággal töltené el. De nagyobb tért szerezne egyszersmint szabadságuknak is, mert felébresztené bennök a természeti adományokon kívül, azon tehetséget, mely megszoktatja velük a munkát és gyakorlatot; versenyzésre és dicsőség utáni vágyra serkentené és erényt kedvelőkkel tenné; őket, mivel belőlük — eddig nyegle, nyugtalan, hasznavehetetlen és az államnak gyakran ténélre való udvaroncokból — vagy okos gazdákat, mintaszerű családfőket meg-

vesztegethetlen bírakat, vagy jó katonákat, vezéreket, szónokokat vagy bölcsészeket nevelne s ez utóbbiaknak más kárt nem is okozna, mint legfőleg azt, hogy utódaiknak kevésbé vagyont, mint inkább kitűnő példákat hagyának hátra.

Szükség van Franciaországban nagy kitartásra és léleknagyságra, ha az ember a hivataloktól és méltóságoktól magát távol tartani s mintegy elzárkózottan és tetlenül szándékozik élni. Alig van ember, aki elegendő érdemekkel bírna arra, hogy ebbeli szerepét méltósággal játszassa: ép úgy nem érez magában senki sem elegendő képességet arra nézve, hogy üres idejét kitölthesse, ha csak azt nem értjük ezalatt, mit a népfoglalkozásnak nevez.

A bölcs henyélések megnevezésére hiányzik azonban a találó kifejezés, vagyis, hogy az elmélkedést, beszélést, olvasást és csendben való ülést munkának nevezzük.

Az állását kellően betöltő ember sohasem válhatik dicsvágygyal alkalmatlanná, a mennyiben ő nem annyira állása miatt nyugtalanodik, melyet elfogal, mint inkább amiatt, hogy magát lealázva érzi egy más magasabb miatt, melyet nem tölthet be, de melyre méltónak véli magát. Képesebb lévén ő inkább a nyugtalankodásra, mint a gögre vagy mások lenézésére — csakis önmagát érzi háttérbe szorítva.

Az érdemes embernek önmegtagadásába kerül a folytonos udvarlás, de ellenkező oknál fogva, mint ezt hinnők. Hiszen nagy szerénység nélkül nem is volna talán érdemes férfi. És ez tartja őt vissza azon gondolatától, hogy a fejedelmeknek legkisebb gyönyörére is válják, magát utjukba vetve szemeik elé állva és előtűk magát fitogtatja.

Sőt sokkal könnyebben hiteti el magával azt, hogy terhükre válik, és így addig, míg előtérbe lépni magát elhatározná — számolnia kell mindazon körülményekkel, minőket a szokás és kötelesség előszabni szoktak.

De az, ki maga felől nagyot hisz, s kit a nép dicsőnek nevez — nagyobb hajlammal is bír a fitogtatásra.

Annál nagyobb önbizalommal udvarol az ilyen, a mennyiben nem képes elképzelni, hogy a nagyok, kiknek magát bemutatja, személyéről másként is vélekedhetnek, mint ő. A derék férfi jutalmazva látja magát önszorgalma által, melyet kötelességének tekint; továbbá az élvezetben, melyet akkor érez, midőn a helyest cselekszi. Ezekben találja kárpótlását a dicséret, becstüls és elismerés helyett, melyeket tőle oly gyakran megszoktak vonni.

Ha szabad két egymástól elütő — foglalkozás között párhuzamot vonni, úgy következött mondanék: a bátor férfi akként kívánja kötelességeit teljesíteni, mikép a ház fedő — szokott gondolkozni, midőn a tetőt fedi. Az egyik ép oly kevésbé kívánja életét kockára tenni, mint a másik, s azért még sem rettennek vissza a veszélytől. Számukra a halál oly elkerülhetetlen

*) Csemege-féle és rendszeren a nagy urak asztalán található ételek.

valami, mely mesterségükből önkényt folyik és így nem akadály arra nézve, hogy azt ne üzzék. Az első ép oly kevésbé dicsekszik azzal, hogy valamely árokba beszállott, egy erődítményt, vagy sánczot elfoglalt, mint az utóbbi, midőn egy magas fedélre, vagy toronytetőre felmászott; a mennyiben mindketten arra törekednek, hogy dolgukat jól végezték legyen, míg a szószátyár csak azért cselekszik, hogy elmondhassák róla, hogy ő is valóban tett valamit. A szerénység az érdemnél az, mi a festményben az árnyékolás az alakoknál; ez adja meg a mélységet és kidomborodást.

A mindennapi emberek ruhája az egyszerű külső, ez illik hozzájuk, mert rájuk van szabva; de dísz azokra nézve, kik életüket jeles dolgokkal töltötték el. Oly szépséghez hasonlítom őket, mely nem jelenik meg-cziczomázva, de annál vonzóbb.

(Folyt. követc.)

Kisebb közlemények.

— **A Szent-István-Társulat márczius 17-én tartott közgyűlése.** A tagok és vendégek kiválóan nagy számmal jelentek meg. A központi papnövelde nagyterme minden zugában megtelt már, midőn a társulat elnöke, gr. Cziráky János exja jelenté a közgyűlésnek, hogy az elnöki széket maga bibornok-primás ő eminentiája fogja elfoglalni, s az ő meghívására küldöttséget nevezett ki.

Ő főmagassága a jelen voltak zajos és hosszantartó éljenzései közt belépett a terembe s elfoglalá elnöki széket s „dicsértessék a Jézus Krisztus“ szavakkal megnyitván az ülést, egyikét tartá ismét azon nagyfonságu beszédeknek, melyek nem csupán a szűkebb körnek, hanem az egész ország katolikusainak szólnak.

Cziráky J. gróf ő exja még egészen a beszéd hatása alatt elérzékenyülve mondott ő Eminentiajának köszönetet, azon ohajtással, hogy a remek beszéd egész kiterjedésében a jegyzőkönyvbe fölvéttessék. Együttal kérte ő Eminentiaját, hogy a Szent-István-Társulatnak a római Szentszékekhez való törhetlen hűségét, engedelmességét és ragaszkodását ő Szentségénél, XIII. Leo pápánál tolmácsolni kegyeskedjék. A mit ő Eminentiaja a legnagyobb készséggel megígért.

Azután a megállapított program szerint dr. Tárkányi Béla apát-kanonok és társulati alelnök ő nga tartá előadását, mely nagyobb részében kiterjedt a társulat szellemi tevékenységére és együttal világos áttekintését nyújtotta a társulat anyagi viszonyainak.

A terjedelmes előadás mindvégig lekötötte a közönség figyelmét. Az alelnöki előadásból kitűnik, hogy a múlt évben a társulat által újra kiadott iskolakönyvek száma 465,100, 3,527,400 iven.

A bevétel 1880-ban volt 81,778 frt 64 kr, összes kiadás 79,751 frt 29 kr, tehát a bevétel meghaladja a kiadást 2,027 frt 35 krral. Azonban a bevételből levonva

a visszafizetett tőkét, a mi 1795 frt 50 kr, — a kiadásból levonva a kamatra adott 8053 frt 24 krt, marad tiszta bevételül 79,803 frt 14 kr, — tiszta kiadásul 71,698 frt 5 kr, — többletül 1880-ban 8105 frt 9 kr.

Az alelnök kegyeletesen emlékezett meg, Szabó Imre szombathelyi megyéspüspök s társ. védnökről. „Az igazgató-választmány tiszte lesz — mondá — intézkedni az ő emlékének méltó megünnepléséről.“ Addig is kifejezést ad az őszinte fájdalomnak, melyben e nagy veszteség fölött, a társulat minden tagja bizonynyal osztozik. A valódi magyar főpap, a kitünő magyar egyházi szónok, a kenetteljes népszerű író, ki már társulatunk bölcsőjét oly szeretettel ringatá nagyhatásu s azóta sem pótolt irodalmi működésével — csak porhüvelyét hagyta itt, de szelleme buzdítólag, irányadólag él közöttünk“ . . .

Az 1881. évi költségvetés, mely a pénztárnoki jelentéssel együtt a tagok között nyomtatásban kiosztott, fölolvastottak tekintetett.

A számvizsgáló bizottság jelentése alapján Novákovics János nagyérdemű és buzgó pénztárnoknak a fölmentvény az 1880-ik évre, kiadatni rendeltetett s a pénztárnok urnak hasznos és önzetlen szolgálataiért elismerés szavaztatott. A számvizsgáló bizottság tagjai újra megválasztattak s az igazgató-választmány több új taggal kiegészítetett.

A jegyzőkönyv hitelesítésére Ráth József apát, budavári plébános és Gervay Mihály miniszteri tanácsos, vál. tagok kérettek föl.

Végül gr. Cziráky János ő exja ékesszólóan köszönetet mondott a bibornok-primás ő eminentiajának, hogy a közgyűlést magas megjelenésével megtisztelni, s azon elnökölni méltóztatott; — továbbá Mailáth György országbíró ő excellentiájának. Kérte ő Eminentiaját, hogy főpásztori áldását adja a közgyűlés tagjaira, és a betegeskedés miatt meg nem jelenhetett elnök-társára, gróf Károlyi István ő excellentiájának.

Ő Eminentiaja áldás adás után, valamint megnyitó beszédében, úgy most ismételtén köszönetet mondott a társulat elnökeinek és tisztviselőinek, s a társulatot ezutánra is buzgó gondjaikba ajánlotta.

Ezzel a közgyűlés véget ért.

— „Egy-két jó tanács.“ Ez czime ama kitünő fűzetkének, melyet az erd. r. k. irod. társulat Földes J. kép. tanár tolla után első kiadványul közrebocsátott; s melyben hogy mily jó, igaz és életrevaló tanácsokat osztogat „Nagyapó“ különösen a csecsemő gyermekek testi nevelésére nézve, kitűnik egy berlini kitünő és híres orvosnak következő nyilatkozataiból: „Ide-oda ringatják őket a bölcsőben, a mi annyira ellenkezik a gyermek természetével, hogy az csak nehezen tudja megszokni, s rendesen többszörös hányás veszi elő. S ha ez sem használ, akkor a fejka egyik kezéről a másikra kapkodja, mignem a szegény teremtés egészen elbódulva, mintha mákonyt evett volna, elalszik. Voltaképp a helyes bánásmódban részesülő gyermeknek nem kellene sirnia soha, s ilyen ringatásra

szükség egyáltalán nincs. A gyermek vagy éhség miatt sir, s akkor meg kell étetni — minden három órában, egész éjjel pedig egyszer — vagy pedig azon fájdalom miatt, melyet neki a pólya okoz. A pólya a gyermek szenvedéseinek főokozója, mely elszorítja a szegény kisednek a mellét már az első napok alatt, hogy lélekzeni sem tud és teljes merev mozdulatlanságra kárhóztatja napokon át. El fog jönni az idő, midőn a polyákat afféle eszközökkel egy sorban fogják mutogatni, milyenek a régiség muzeumokban találhatók. A pólya csak a dajka kényelmére találatott föl, s a mily sok kint okoz a kicsinyeknek, ép oly egészségtelen. A gyermeket bepólyázatlanul kell hagyni fekvünni, s ha sir, akkor ki kell nyitni az ablakokat, míg tiszta levegő lesz a szobában, mért a gyermek tüdeje nem bírván meg a szoba fülledt levegőjét, ez készletti sirásra őt, ha nem éhes.“ O—s.

— **A világhírű csillagászati gép-óra**, a strassburgi münsterben. A nagyérdemű olvasó közönségnek tett ígérletünket beváltandók, itt adjuk a remek strassburgi órának, a legjobb és legszellemebb utazók nyomán hű rajzát. — A rácszattal körülvevő óra a falhoz helyezve oltárszerű alakzattal bír. A középső mintegy öt ölnyi magas tabernakulumot képező legérdekesebb rész mellett jobbra csigalépcsőzetes torony látható, melyen az óra benső szerkezetét meglehet tekinteni. Balra pedig egy négyszögletes toronyalaku részben legalól Schwilge — a művész — arczképe, fölötté a nagy csillagász Kopernikus, azután meg Uránia-e van elhelyezve; a tornyocska csucsán egészen szabadon egy feszes állású, komikus külsejű kakas áll készen éjjelnappal kötelességének pontos teljesítésére. A valódi és bámulatra méltó remeket azonban az óra középső része képezi. E helyen alól van a világ-golyó a napszerint minden forgást ép oly hiven visszaadva, mint a légürben. Háta mögött van az öröknaptár. Balra van az egyházi naptár, melyen epacta, aranyszám, az ünnepek stb. végtelen időkre előrejelölvék. Jobbra a nap és hold fogyatkozásai. Fölöttük a hét minden napjára a rómaiak beosztása szerint más-más istenség alakja, mint Mars, Jupiter, Apollo stb. ezek mindennap változnak. Az óra előlapja mellett két genius van; az egyik a negyedórát üti egy harangra; a másik minden órában megferdít egy homokórát. Azután jö fölöttük egy széles korong a hét plánétával, hiven mutatva, miképen sétálnak azok az ég boltján. E fölött a hold az ő rendes fogyatkozásaival. Ezt egy aranyazott gömb képezi, mely ugy forog, hogy fénye s árnya a fogyást s az ujholdat hiven mutatja ugy, a mint az ép akkor az égbolton történik. Azután következik a négy évszak, négy képalakban; ez csak négyszer mozdul meg egy esztendőben. Az ezek fölött álló kicsiny csarnokban négy fabábu van elrejtve, egy gyermek, egy ifju, egy férfi és egy agastyán; rendszeren csak egyik látható. A gyermek üti minden órában a negyedét, az ifju a két negyedét, a férfi a hármát, az agg a négy negyedét. A teljes óraszámot üti a halál, mely fölöttük áll. A torony csucsán

van Krisztus Urunk s háttérben elrejtve a tizenkét apostol, kik csak délben és éjfélikor mutatkoznak. A napnak e két időpontjában ugyanis a következő elragadó látvány tárul föl a szerencsés szemlélő előtt: A kis genius a talapzaton fölemeli kalapácsát s négyet üt a harangra. Szeretetremitő kollegája meg siet felfordítani a homokórát. Erre fent, a holdgömb felett előlép egy totyakos vén ember és ismétli a négy negyedét. Alighogy ez elkövetődik, a fölötté álló halál komoly nyugalommal tizenkettőt üt. Erre azután az apró emberkének egész raja mozgásba jön. A legfelső csarnokban jó a 12 apostol; midőn az Üdvözítő elé érnek, szépen meghajtják magukat s Urunk megáldja őket egyenkint. A sétát háromszor teszik meg egymásután. Az utolsó köztük Péter; midőn ez jő, a szomszéd tornyocska csucsán unatkozó colossalis kakas mindhárom alkalommal megrázza szárnyait s akkorát kukorikol, hogy visszhangzik bele az óriási dóm. — Az órán most minden él, mozog; mikor a harmadik kakasszó is elhangzott, az egész szerkezet egyet roppan, az apró alakok mintegy varázsszóra megmerevednek, s éjfélig mozdulatlanul maradnak. Akkor újra kezdik a tréfát. Az egész műben pedig a legnagyobb, az, hogy Sylvester éjén éjfélikor az óramű bensejében perczekig tartó kísérteties zakatolás támad; a kerekek erei eszevesztett gyorsasággal futnak ide-oda, mindegyik a maga helyére; az óra felhúzza maga magát a közönséges vagy szökőévre s megy tovább zavartalanul a maga útján, mint egy perpetuum mobile. — Ezen óra, mely a tudományok mostani megállapításához alkalmazva örök időkre van szánva Schwilgené gépész remeke. és harminczhat esztendeje, hogy mesterét hirdeti. Még két nem kevésbbé híres elődje volt. Ezeknek elsője 1352-től kezdve kétszáz éven át; második pedig, melynek házikójában a mai óragép is elhelyezve van, 1547-től kezdve háromszáz éven keresztül tartott versenyt a nagy világegyetemmel. O—s.

Irodalom.

— Megrendelési felhívás „Buzaszentelés a nép számára“ című füzetkére. A hitélet ébresztése-és fejlesztésére tán soha sem volt oly nagy szükség, mint napjainkban.

E szükségleten véltem segíteni, midőn a buzaszentelési szertartást a nép számára magyar nyelven kiadni elhatároztam és a kiadhatásra a főpásztori kegyes engedélyt megnyerve, közrebocsátottam.

Szertartásaink lélek emelők; csak ismerni kell azokat nemcsak magyarázatból, hanem tartalmilag is, és azok ékesen szólólag fogják önmagukat dicsérni s az emberi szívet kath. egyháza iránt melegebb szeretetre ébreszteni. A közös imádság — mi a körmenetek czélja — ez uton a szó szoros értelmében eléretik. *Nem találók*

nagyobbserűt annál, mint mikor a plébános ugyanazon imáját hívei követik, nemcsak lélekben, hanem szóval is.

Mindenben a kalocsai rituálet követtem.

A „Buzaszentelés” (kis octav 29 lap) ára füze 5 kr; boritékkal 6 kr. Szegényebb sorsu lelkész urak erga intentiones is megkaphatják. (9 példány 2 int.) 100 pld. egyszerre megrendelve bérmentesen küldetik. Gyulafehérvár (vár) 1881. márcz. 25. Szabó István, gymn. paptanárr. Ajáljuk ezen füzetkét főképen a nagyon tisztelendő plébános urak becses figyelmébe.

— A kolozsvári „Orvos-természettudományi Társulat” kiadásában a napokban megjelent és ugyanott kapható: „Az 1880. október 3-iki középerdélyi földrengés”. Irta dr. Koch Antal, kolozsvári m. k. tud. egyetemen az ásvány- és földtan ny. r. tanára, a m. tud. akadémia levelező tagja stb. — A nagy nyolczadrét alakban 155 lapra terjedő s 3. magyarzó táblával ellátott műnek bolti ára 1 frt 50 kr.

Kiemeljük ugy a kiadó társulatnak, mint a szerzőnek ezen érdekes műkiadása által szerzett érdemeit; de főképen hangsúlyozzuk a szerző urét azért, mert ő az első, ki hazánkban ilyen mű természettüneménynek tudományos kidolgozását megkezdé, s így eme hazai földrengésnek nem csak kronikáját adja, hanem a tudomány mai állásának megfelelően, annak minden mozanatait és elemeit beható tanulmány alapján kifejtve, rendszeres alakban feltünteti. Az egész mű tizenkét szakaszt foglal magában, melyek a földrengés területében fekvő különböző helységekről szerző ur kezéhez érkezett összes adatokat tartalmazza; továbbá a földrengéssel járó összes tüneményeket és végre a földrengés valószínű okait adja elő. Ezek szerint a megrengetett terület nagysága körülbelül 1147 négysz. mfd., a földmozgás vízszintes és függélyes mozgásokból összetettnek észleltetett. A földlökések száma 1—3-nak mondható és az egész időtartama 3—5 másodpercze tehető s a felületi középpont F.-Szt.-Mihályfalvára, Tordától D. Ny.-nak 066 földrajzi mfdnyire esett. Az említett földrengés, tiszta t e k t o n i k a i földrengés, mely magyarázatát a DKK. felől folytonosan ható óriási oldalnyomásban leli, melynek következései: az erdélyi érczhegység rétegeinek hullámos összegyürődése, azoknak az érczhegység keleti szegélyén végig való feltörése és idősebb rétegeknek a törési vonalon való feltolatása, ugyanazoknak a Bihar kristályos hegytömegének keleti felén való megtorlódása, újabb szakadások és hasadékok képződése s ezeknek kitöltése harmadkori vulkáni kőzetekkel; mind ezen ritég-kimozdulásokkal és tovább szakadásokkal okvetlenül járó időnkénti zökkenések és így földrengések, melyek a felületre jutva itt a földrengés érzetét keltik. Az igen czélszerűen beosztott és a földtan legújabb elméletei alapján csinosan írt művet a művelt közön-

ségnek és főképen a természettudományok barátjainak becses figyelmébe ajánlhatjuk.

Cserni Béla.

— **Függelék** az 1880-iki egyetemes egyházi névtárhoz 1881-re. Összeállította Tokody Ödön papnev. aligazgató. Ára: 50 kr. Temesvártt.

— **Magyar olvasókönyv** középiskolák használatára, mely 4 kötetre van tervezve, az 1-ső és 2-ik kötet még jóval az 1881—82 tanév kezdete előtt, tehát olyképen jelenik meg, hogy az már az 1881—82. tanévre rendes tankönyvül alkalmazható legyen. Szerkesztik: Tomor Ferencz, a budapesti kir. egyetemi főgymnasiumon a magy. nyelv és irodalom r. tanára. Dr. Váradi Antal, a budapesti állami főráltanodán a magy. nyelv és irodalom r. tanára.

A tekintetes igazgató és szaktanár uraknak a mű előleges megismerhetese végett annak egyes iveit, a mit azok a sajtó alól kikerülnek, legnagyobb készséggel küldöm meg, ha arra felszólítanak, kiváló tisztelettel L a m p e l R ó b e r t (Wodianer F.) könyvkereskedése és könyvkiadóhivatala. Budapesten, vácz-utca 13. sz.

A napi események köréből.

— **Előfizetési figyelmeztetés.** Lapunk idei negyedik évfolyamának első évnegyede is a mult idők sorához csatlakozott, de nekünk fönmaradt továbbra is azon feladat, hogy a kijelölt irányban előre haladva a kath. szellemű és a szó legnemesebb értelmében vett művelődés érdekében tovább működjünk s azon mindenki által méltán hangsúlyozott közérzületet követve, mely a legújabb kor társadalmi alakulásainál és veszélyes áramlatainál fogva a szilárd vallás erkölcsi alapokon álló sajtót s erős kath. meggyőződés ihletétől áthatott irodalmat égető szükségnek tekinti, törhetlen buzgalommal fáradozzunk a hasznos ismeretek terjesztésében és az irodalmi társulat üdvös céljainak előlétesében.

A mi elszántságunknak megfelelő méltánylást és pártolást legnagyobb bizalommal remélve, tisztelettel kérjük az előfizetőket, hogy előfizetéseiket megújítani; a társulati tagokat pedig, hogy tagdíjaikat befizetni s újabb tagokat is szerezni a nemes ügy érdekében ne kessenek.

Előfizetési díj egészévre 4 frt, félévre 2 frt, — alapítótagsági díj 50 frt egyszer mindenkorra, pártolótagsági díj évenként 5 frt. rendes tagsági 2 frt, utóbbival nagyon természetesen az évi köteles munkálat beküldése mint elengedhetlen föltétel jár.

— **Mélt. Lönhart Ferencz** cz. püspök és nagyprépost ur a tegnapi vonattal Bécsbe utazott.

— **Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat** választmány a f. é. ápril 3-án délelőtt 11 órakor gyűlést tart, melyre a t. cz. tagok meghívotnak.

— **Nsgs Simon Elek** az erd. irod. társulat alapító és tiszt. vál. tagja a polgármesteri állásról egészségi szempontból lemondván, helyébe kolozsvári polgármesternek Minorich Károly városi kapitány választotta meg.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, Dr. TÓDOR JÓZSEF.